

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

Національний педагогічний університет

імені М. П. Драгоманова

Інститут неперервної освіти

Кафедра педагогічної творчості

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ:
АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

Монографія

Київ

Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова

2018

УДК 378.011.3 – 051:37
Т 33

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 5 від 26 жовтня 2017 р.)*

Рецензенти:

Аніщенко О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

Желанова В. В., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Койчева Т. І., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи ДЗ “Південноукраїнський педагогічний університет імені К. Д. Ушинського.

Автори: М. В. Артюшина, Т. І. Бурлаєнко, О. В. Вознюк, О. А. Галіцан, Н. В. Гузій, О. А. Дубасенюк, А. В. Козир, З. Н. Курлянд, Т. Ю. Осипова, Н. А. Сегеда, В. В. Сидоренко, Л. Л. Хоружа, Д. В. Щербина.

Керівник авторського колективу – Н. В. Гузій.

Т 33 Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – 516 с.

Колективна монографія висвітлює результати проведеного наукового дослідження на тему “Акмеологічні засади професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів”, відповідно до чого було розроблено цілісну багатогранну концепцію її акмеологізації на різних етапах педагогічної освіти в єдності фундаментальних та прикладних аспектів.

Монографію адресовано науковцям і викладачам, аспірантам і студентам магістратури, управлінським структурам і громадським інституціям.

УДК 378.011.3 – 051:37

ISBN 978-966-931-149-8

© Гузій Н. В., 2018
© Колектив авторів, 2018
© Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2018

ІНВАРІАНТНІСТЬ ТА ВАРІАТИВНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В ЕПОХУ ЗМІН

Українське суспільство тривалий час перебуває у так званому трансформаційному періоді. Хоча процес історичних змін є безперервним та закономірним, нині він детермінований чинниками глобалізації, яка охопила усю цивілізацію та зачепила абсолютно всі сфери життєдіяльності людини. В Україні поряд із загально цивілізаційними змінами, відбулась зміна суспільного ладу та перехід до моделі розвитку, в основі якої лежить національна ідея. Зміни ціннісної матриці, на якій будується суспільство спричинило тектонічні зсуви у світосприйнятті світу людиною. А це у свою чергу спричинило надзвичайно глибокі зміни, породило проблеми, кризові явища, ускладнило синергетику суспільних процесів.

У площині цих системотвірних змін дуже важливо не пропустити час, коли необхідно звертатися до того, що є фундаментом суспільства, основою його подальшого розвитку. Безперечно, що таким фундаментом є освіта як сфера людинотворення, а професійна підготовка майбутнього фахівця стає ресурсом економічного та соціального зростання держави.

Швидкоплинність глобальних процесів суспільного розвитку зумовлюють виникнення нових тенденцій в освіті: євроінтеграція і модернізація, міжкультурний та міждисциплінарний характер, розширення інформаційного простору вищої освіти за рахунок впровадження нових технологій, ресурсного забезпечення та інше. Саме в контексті цих явищ підвищує свою соціальну значущість діяльність викладача вищої школи. У таких непростих умовах відбувається його становлення і розвиток професійної кар'єри. Перед викладачем вищої школи стоїть чимало нових завдань. Це стосується оновлення не тільки змісту, форм і методів освітньої діяльності, а й переорієнтації свідомості викладача на нові цінності в освіті, прийняття ідеї саморозвитку та навчання упродовж життя як системоутворювальної для професійного самовизначення. На підтвердження зазначеного можна навести думку українських вчених С. Сисоєвої та Н. Батечко: “Інтелект нації формують висококваліфіковані фахівці нової генерації, які володіють потужним інтелектуальним потенціалом, знаннями, навиками, компетенціями. Таких фахівців може виховувати лише система вищої освіти, орієнтована на новітні технології, інформаційні та телекомунікаційні ресурси” [2, с. 91].

Отже, коли у сфері освіти не припиняються постійні реформи, зміни, трансформації, викладачу вищої школи іноді важко визначити в них головне, не втратити основний сенс і сутність педагогічної професії, не захопитися

модними ідеями, які іноді мають другорядний характер. У цьому контексті, важливо чітко визначити власні інваріантні та варіативні орієнтири професійної діяльності і розвитку.

Варіативність завжди потрібна професіоналу, адже вона дозволяє долати стереотипи, уможлиблює творчий підхід до справи, спонукає до самоаналізу, самовдосконалення, пошуку нових технологій і методів у професійній діяльності. Модернізація сучасної вищої освіти без варіативності не можлива. У виданні “21 ознака вчителя 21 століття”, яке підготовлено американськими педагогами йдеться про те, що педагогу завжди необхідно йти в ногу з прогресом. Учні застосовують блоги, підкасти, інтерв'ю, скайп для виконання дослідницьких проєктів, використовують онлайн- сховище фотокарток та інше і, якщо педагог не змінює себе у цьому напрямі, бути сучасним і актуальним неможливо [14, с. 1402-1405; 20].

Розглядаючи варіативність як можливість людини віднайти безліч варіантів реалізації себе та задоволення потреб, для діяльності викладача вищої школи варіативність слід шукати, в першу чергу, у самій науці педагогіці.

Здійснюючи філософське осмислення феномену “педагогіка” в умовах сьогодення, вчені розглядають науку як трансгресивну (граничну) в умовах сучасного академічного середовища. Трансгресивна педагогіка (від англ. Transgression – порушення, вихід за межі) – напрям в сучасній педагогіці, який постав у 70-х роках ХХ століття на межі екзистенціальної психології і феноменології (Р. Мей, Л. Бінсвагер, А. Сторч, М. Бос, Дж. Бетлі, Р. Кунта ін.) та гуманістичної педагогіки і психології (А. Маслоу, К. Роджерс та ін.). Також під трансгресивною педагогікою розуміється напрям альтернативної педагогіки, спрямований на виявлення інтеркультурних механізмів формування соціокультурного досвіду індивіда, вивчення практики створення інтеркультурних цінностей для подолання людиною меж своїх можливостей з метою самоактуалізації й самореалізації у житті [9, с. 141].

В умовах трансгресивної педагогіки варіативність професійного розвитку викладача детермінується трьома компонентами, які є взаємопов'язаними та спрямованими один на одний: *дія, особистість та середовище*, а психологічні механізми трансгресії виступають у функції мотиваційних процесів, що забезпечують поштовх до дії; визначають готовність людини витратити необхідну для цього кількість енергії; задають загальний напрямок пошуку цінностей; підтримують дію, впливаючи на її тривалість [22]. Усвідомлення потенційних можливостей педагогіки перехідного періоду є певною профілактикою явищ, які виникають в педагогічному середовищі. Все більш загрозливими є: втрата педагогічних орієнтирів у діяльності педагога, нечіткість та мозаїчність освітніх цілей та критеріїв, розширення інформаційного простору як домінантного у професійній підготовці особистості, нівелювання у суспільстві культурних та моральних цінностей та ін.

У цьому контексті доцільно розглядати педагогіку як інструмент виявлення інтеркультурних механізмів розвитку професіоналізму та соціокультурного досвіду педагога за рахунок розширення саме предметної сфери самої науки. Слід звернути увагу, що сучасна ситуація вплинула на зміну ієрархії функцій викладача вищої школи, його переходу від освітньо-інформаційної до культуротворчої.

Можливості педагогіки як науки і одночасно мистецтва є доволі широкими щодо професійних змін, вдосконалення викладача. Визначимо деякі, найбільш суттєві, від розвитку яких, залежить результативність процесу вдосконалення. Отже сутність педагогіки як науки складають : культурологічна спрямованість теорії та практики педагогічного процесу, його креативно-інноваційний характер.

Культурологічна спрямованість теорії та практики педагогічного процесу закладена у суті самої науки, яка здатна поєднувати рівень розвитку суспільства, його культури і систему способів і результатів розвитку сутнісних сил людини у процесі освіти, виховання. У випадку трансгресивної концепції, особистість, як відзначають вчені, постає відкритою системою, що взаємодіє із зовнішнім світом та діяльністю індивіду і трактується в якості когнітивної системи, пов'язаною із переробкою інформації, спостереженням, мисленням, фантазією тощо [9].

Визначення саме культурологічної складової у змісті педагогіки як основи у характері професійних змін викладача вищої школи, цілком виправдано відповідно до закону пріоритетності культури у суспільному розвитку. На думку вчених, атмосфера творчості, свободи, відповідальності, духовності, повага цінностей справжньої культури має інноваційний характер, тому створення відповідних умов в освітніх закладах, слугує необхідним духовним середовищем, в якому відбувається саморозвиток і самовдосконалення педагога [25, с. 415-425]. Пріоритетність культури в особистісному і професійному розвитку людини підтверджує і культурно-історична теорія, яка розроблена відомим ученим-психологом Л. С. Виготським. Принцип “вростання у культуру”, а саме інтеріоризація певних культурних цінностей суспільства, є психологічною основою становлення більш високого ступеня людської свідомості. “Вростання в культуру” – це те, що інтегрує у собі процеси творчого освоєння культури як основи розвитку духовності, самореалізацію особистості у матеріалі культури, формування нових духовних потреб, культури поведінки [12, с. 116].

Зауважимо, що основою педагогічного процесу, здебільшого, є трансляція викладачем готових форм культури, при цьому об'єктивною є нестача екзистенціального досвіду на межі культурних форм. Тому варіативність у діяльності педагога має бути спрямована на пошук форм творення нових культурних норм та форм. Адже динамічний характер

соціальної дійсності потребує від кожної людини бути практично готовою до творення нових культурних форм.

Учені зазначають, що сучасна освіта потребує “постформального мислення”. Його основними рисами є:

- не відтворення знань, а “продукування власних знань”;
- відкриття у собі нових можливостей, самореалізація свого потенціалу;
- метаморфічне пізнання – можливість бачити зв’язок між протилежними речами;
- бачити загальне і часткове у їхній взаємодії;
- розуміння контексту;
- нелінійне сприйняття причинності та інше [1, с. 13].

Важливою варіативною складовою професійного розвитку викладача вищої школи є здатність до системного аналізу соціально-психологічних особливостей основного суб’єкта освітнього процесу – людини на її різних рінях її освіти. У цьому контексті учені звертають увагу на архіактивний динамізм зміни поколінь. Це вже не 100 і навіть не 20-30 років психологічно відділяють одне покоління від другого, а за 5-7 років можна бачити якісно нових дітей [27]. Отже, нове сприйняття світу, засвоєння інформації, зміна характеру мислення, системи цінностей, особистісно-соціальної спрямованості, зростання прагнення до самоствердження, самопрезентації – це лише деякі зміни притаманні сучасній людині, не розуміння яких у змісті та технологіях педагогічної діяльності, може призвести до конфлікту поколінь, зниження мотивації у студентів до навчання. У зв’язку з цим нагальними питаннями для педагогічної діяльності є: оновлення та переструктурування змісту вищої освіти, методик викладання різних дисциплін. Підтвердимо зазначене словами відомого українського вченого О. Я. Савченко: “Від того, якими є мета і теорія відбору змісту, його структурування за освітніми галузями, предметами, наскільки точно він співвідноситься з потребами і можливостями дитини” [21, с. 12].

Також слід зазначити, що в сучасних умовах освітній процес важко уявити без використання інформаційних технологій. Розробляються все нові і нові інформаційні продукти, які активно впроваджуються в освітній процес, і детермінують вибір змісту, технологій, характеру навчання. Визначаючи пріоритетність варіативного, творчого підходу педагога щодо відбору інформаційних технологій у навчанні, австралійський учений А. Каррінгтон розробив “педагогічне колесо”, яке допомагає педагогам визначити дидактичне місце і мету різноманітних освітніх видів діяльності. При цьому використання інформаційних додатків у контексті загальних цілей навчання узгоджується з потребами тих, хто навчається, що уможлиблює розвиток їхнього мислення, навичок XXI століття. Розглядаючи цифрові технології як невід’ємну складову сучасної освіти, вчений при цьому стверджує, що гнучкість і варіативність у діяльності педагога важливі, саме за їх допомогою можна правильно визначити необхідні електронні ресурси і доцільно їх

використати у освітньому процесі [11].

Сучасна освіта з використанням інформаційних технологій сьогодні стає відкритою за своєю сутністю, що визначає нові особливості е-навчання у порівнянні з традиційним. На ці аспекти звертає увагу відомий український учений В. Ю. Биков, а саме:

- специфіка будови і використання технологічної платформи організації транспортування навчальних матеріалів (постачання навчальних матеріалів та інших інформаційних об'єктів);

- специфіка організації інтерактивної взаємодії учасників навчального процесу ;

- специфіка будови і використання індивідуальних засобів і технологій навчання учасників освітнього процесу;

- специфіка будови і використання засобів і технологій системного захисту інформаційних повідомлень (аудіо-, відео-, на паперових носіях);

- специфіка використання інформаційних джерел навчального призначення (за формою і характером доступу до навчального інформаційного простору);

- специфіка використання ІКТ(за характером,обсягом та спрямуванням) [3, с. 99-100].

Варіативність у професійній діяльності викладача проявляється не тільки у врахуванні специфіки використання інформаційних технологій, їхньої доцільності використання в освітньому процесі, а також у питаннях співвідношення колективних і індивідуальних форм в освіті, інтенсифікації впровадження активного типу навчання на основі пошукової творчої діяльності студентів, конструювання, проектування, прогнозування, дослідження тощо. Нових підходів потребує осмислення феномену самостійності в освіті, активізації мислення, розвитку самосвідомості не лише у теоретичного, а у практичного плані.

У пошуках відповіді українських учених на питання, що необхідно у професійному полі розвинути та сформувати у педагога в цілому, і у викладача вищої школи – зокрема, підготовлено чимало дисертаційних досліджень зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Визначено чимало видів компетентностей, якими має володіти сучасний фахівець вищої школи: культурологічна, технологічна, методична, герменевтична та ін. Однак, слід зазначити, що наукова розробка цих проблем не зовсім корелюється із їхнім практичним втіленням, підвищення якості вищої освіти. Причину слід шукати не тільки у інертності, певного консерватизму системи освіти, а й у зв'язку варіативного та інваріантного у професійній свідомості педагога, розумінні нових методологічних стратегій та готовності до їхнього втілення. А саме:

- побудова індивідуальних освітніх траєкторій студентів;
- розвиток творчого потенціалу особистості в усіх її сферах;

-
-
- комплексне використання джерел інформації, які поєднують у собі слово, динамічний образ та емоцію;
  - контекстний характер навчання, звернення до реалій сьогодення;
  - переорієнтація з лекційних форм навчання на самостійну роботу студентів, вміння її організувати та інше.

Отже, інваріантність слугує об'єктивним базисом динамічних змін у професійному образі та позиції викладача в умовах модернізації вищої школи.

Інваріантність, за визначенням у академічному тлумачному словнику, характеризує незмінність, постійність при яких-небудь перетвореннях, при переході до нових умов [24].

Наявність категорії “інваріантність” дозволяє певним чином виявляти певні закономірності у тій чи іншій сфері людської діяльності. Що ж таким незмінним має бути для викладача вищої школи? Спробуємо визначити декілька аспектів.

По перше, це цінності професійної діяльності викладача змістове ядро педагогічної професії. Їхня наявність та сформованість у педагога обумовлюють наповнення його професійного, духовного потенціалу. До таких цінностей можна віднести: позитивне ставлення до обраної професії, прагнення робити добрі справи, повага гідності кожного з учасників освітнього процесу, розуміння проблеми професійно-особистісного розвитку людини як пріоритетної педагогічної проблеми, чесність, справедливість, відповідальність. Відомий український вчений І. Д. Бех у цьому контексті звертає увагу на те, що тільки педагог може бути “духовним перетворювачем учнів, постійно демонструвати природню коректність та сам є носієм усього людського, здатен піднятися над низькими душевними проявами” [2, с. 3-9].

Також, звертаючись до робіт В. Мясіщева, інваріантні цінності професії, які є системоутворювальними у поведінці фахівця, можна визначити так:

- людина та її життя;
- свобода і права особистості;
- пізнання (культура мислення та творчість, відтворення культури тощо) [19, с. 45].

Більш чітко інваріантне ціннісне ядро визначив відомий психолог Д. О. Леонт'єв. Ці цінності є своєрідними ієрархічними сходинками у професійно-особистісному становленні педагога. Серед них можна виділити такі:

- безпосередні цінності етичного порядку (чесність, порядність, доброта, протидія аморальності);
- цінності міжособистісного спілкування (вихованість, життєрадісність, чуйність);
- цінності професійної самореалізації (відповідальність, ефективність у справах, тверда воля, ретельність);

- індивідуалістичні цінності (незалежність, відповідальність, конформізм) та інше.

Аналізуючи ієрархію цінностей особистості педагога, відомий польський учений Т. Левовицький відзначає, що на перший план виходять цінності, які притаманні освіті в цілому: свобода, демократія, суб'єктивність, плюралізм і толерантність і також класичні цінності, які асоціюються з добром, правдою і красою [13, с. 74].

Визнання цих цінностей педагогом вищої школи здійснює вирішальну дію як на професійне, так і на особистісне його самовизначення.

Слід зазначити, що цінності і ціннісні орієнтації в системі освіти виступають у якості рушійних сил усіх педагогічних процесів, визначають сутність професійної позиції педагога, його роль у професійно-особистісному становленні майбутніх фахівців. Відомий учений-психолог А. Маслоу зазначає: “Пряма дорога до моральних і ціннісних рішень, ... йде через саму людину, через пізнання нею своєї природи, своїх особливостей, через відкриття нею правди про самого себе. Чим глибше вона пізнає свою правду, бажання свого внутрішнього Я, свій темперамент, свою конституцію, свої потреби і прагнення, чим чіткіше вона усвідомлює, що насправді, доставляє їй радість, тим легше, природніше, епіфеноменальніше буде вирішена нею проблема ціннісного вибору [16, с. 122-123].

Український дослідник Н. Гузій, відзначає, що аксіологічна основа педагогічної праці уможливорює розуміння і сприйняття вчителем смислу педагогічних цінностей, обумовлюють ціннісний тип педагогічної професійності, ціннісне ставлення до свого професійного розвитку [7, с. 367].

Поняття “цінність” і “ціннісні орієнтації” мають спільні і особливі ознаки. Цінності – підсумок загальносоціального розвитку, продукт культури, вони передаються особистості у готовому вигляді, вони засвоюються поступово і перетворюються у ціннісні орієнтації. Останні впливають на характер потреб та мотивів особистості, визначають її життєдіяльність. Сукупність усталених ціннісних орієнтацій, саме вони є інваріантними, утворює своєрідну вісь свідомості, яка забезпечує реалізацію особистістю життєвих принципів, стабільність поведінки, тощо [28, с. 764]. Однак, в контексті варіативності, ціннісні орієнтації пов'язані із прогресивним розвитком людини як суб'єкта професійної діяльності. Це – результат інтеріоризації особистістю цінностей культури.

Учені-філософи визначають два ціннісних рівні людини. *Низький* – соціально-психологічний, на якому особистість не усвідомлює своїх цінностей. Рівень побутової свідомості обумовлює прояв нестриманості емоцій, хаотичність поведінки, нестабільність оцінок дійсності тощо. *Високий* рівень розвивається у процесі інтеріоризації, осмисленні реальності, внутрішніх потреб та переживань. Саме ці процеси ведуть до розвитку суб'єктності викладача, його здатності створювати гармонійне освітнє середовище. Саме це уможливорює на практиці забезпечити:

-
-
- гуманізацію та демократизацію суб'єкт – суб'єктних взаємин між усіма учасниками освітнього процесу;
  - зміну професійної позиції викладача вищої школи на: фасилітатора, ментора, тьютора, коуча, едвайзера;
  - перевагу партнерства у взаємодії;
  - індивідуалізацію у професійному становленні майбутнього фахівця;
  - вміння розбиратися та визначати своє сприйняття законів буття, дійсності, людей крізь призму особистісної культури почуттів та емоцій;
  - визначення ціннісних основ у розв'язанні різних педагогічних проблем і колізій;
  - культурне збагачення усіх учасників освітнього процесу.

Важливою інваріантою у діяльності педагога є педагогічна творчість. Звучить дещо дивно, однак саме творчий потенціал викладача вищої школи зумовлює варіативність його професійних дій у ситуації постійних змін неповторних педагогічних явищ. Творчість є обов'язковим структурним компонентом педагогічної діяльності, саме він забезпечує креативно-інноваційний характер самого педагогічного процесу.

Різні вчені-педагоги, аналізуючи феномен творчості (Н. Гузій, В. Моляко С. Сисоева, І. Харламов та ін.), пов'язують його з особистісними характеристиками педагога, його допитливістю, прагненням новизни, пошуком нестандартних (інноваційних) рішень у реалізації завдань освітнього процесу.

Слід відзначити, що креативно-інноваційний характер педагогічного процесу є основою розвитку та саморозвитку творчих можливостей усіх суб'єктів освітнього процесу; створення психолого-педагогічних умов для прояву творчого потенціалу особистості у різних сферах її життєдіяльності. У цьому контексті важливо враховувати основні закони педагогіки творчості. А саме: *закон педагогічної розвивальної взаємодії*, який розглядає творчість як взаємодію, що веде до розвитку, уможлиблює реалізацію концепції особистісно орієнтованого навчання, реальну демократизацію та гуманізацію будь якого освітнього процесу. Другим законом педагогіки, який засвідчує креативно-інноваційний характер педагогічного процесу, слід вважати *фасилітаційний режим педагогічного впливу*. Цей закон відбиває об'єктивну реальність і підтверджує, що розвиток і саморозвиток творчої особистості може відбуватися за певних психолого-педагогічних умов, які сприяють творчій діяльності особистості, стимулюють її творчу активність, полегшують долання психологічних бар'єрів. Третій закон – *це взаємозумовленість розвитку суб'єктів педагогічного процесу*. А четвертий закон безпосередньо пов'язаний з процесами акмеологічного розвитку педагога – *це неперервність творчої реалізації та самореалізації особистості*, який відбиває концепцію життєтворчості людини і стверджує, що творчі можливості особистості реалізуються в самому процесі її життя, самореалізації як засобу самоствердження, самовизначення й саморозвитку.

Дія цих законів має системний характер, у своїй сукупності вони є невід'ємною складовою педагогіки, забезпечують ефективність професійної діяльності педагога.

Творчий, інноваційний потенціал педагога — це ще і створення *інтелектуального ресурсу*, який дозволяє йому активно впливати на динаміку і спрямованість суспільного розвитку країни в цілому. При цьому, як відзначають дослідники, значно підвищується вплив результатів освіти на професійну самореалізацію фахівця, яка визначається продуктивністю, творчістю, унеможлиблює процес відчуження праці [18, с. 178-179].

Сучасні наукові дослідження філософів і психологів засвідчують, що інновації у професійній діяльності педагога мають два джерела: об'єктивне і суб'єктивне.

Об'єктивна складова відображає соціальний запит як на рівні держави, так і на рівні інституції щодо ефективності діяльності викладача, його відповідальної місії, яку він виконує у суспільстві. А з цим пов'язаний статус педагога, значущість його соціально-культурної, освітньої ролі.

Суб'єктивне визначається особливостями індивідуальної свідомості педагога, а саме його відкритістю до сприйняття нового, незалежністю від стереотипів і шаблонів. Створюючи у свідомості ідеальну модель діяльності, педагог, як суб'єкт діяльності, визначає її загальну спрямованість, свою мету, мобілізує свій психічний стан, знання, вміння та навички на відтворення цієї моделі. Свідомість регулює внутрішнє намагання педагога до активного пошуку, створення нових зразків професійної діяльності, вибору серед них найбільш доцільних. Але чи буде це намагання реалізовано, залежить від зовнішніх, соціальних обставин, що обмежують той простір, у якому викладач, як суб'єкт діяльності, може реалізувати свої творчі задуми й прагнення.

У процесі професійної діяльності зовнішні і внутрішні передумови, які сприяють інноваціям, набувають свого конкретного виразу. З позиції методологічного принципу саморегуляції, єдності свідомості та діяльності особистості необхідні відповідні умови, які забезпечуватимуть розвиток творчості та інновацій педагогів у професійній діяльності.

Творчість, відкритість до нового як обов'язкова компонента у діяльності сучасного викладача вищої школи, розглядається нами як інваріанта, адже саме це запорукою освітніх інновацій, нестандартних підходів у викладанні, пошуку нових моделей навчання. Наявність творчого, інноваційного потенціалу педагога можливо визначити за такими проявами:

- введення у зміст освіти нових за своїм характером завдань, які мають творчий характер і є соціально значущими;
- практичне й рефлексивне засвоєння способів спільної творчої діяльності (інтелектуальних, креативних, комунікативних);
- використання інноваційних педагогічних технологій, розвиток потреби в інноваційній діяльності;

-
- активне використання засобів інформації та комунікації, нових інформаційних технологій в освіті;
  - забезпечення особистісного самовизначення педагога відповідно предмету, змісту, меті і способам здійснення педагогічної діяльності;
  - наявність свободи вибору в конструюванні індивідуальних проектів інноваційної діяльності;
  - розвиток професійно-особистісних інноваційних якостей; створення гнучкої особистісно-орієнтованої системи неперервної педагогічної освіти.

Зазначене лише окреслює контури інноваційної діяльності педагога, яка сприяє оновленню і підвищенню ефективності освітнього процесу в порівнянні з традиційною системою освіти, постійному професійному вдосконаленню викладача вищої школи, уможлиблює формування різних рівнів викладацької діяльності. Зазвичай виділяють п'ять рівнів продуктивності викладацької діяльності: репродуктивний, адаптивний, локально-моделюючий знання, системно-моделюючий знання, системно-моделюючий діяльність [10, с. 11]. Із вищезазначеного слідує, що одним із фундаментальних професійних умінь, яким має володіти викладач вищого навчального закладу, є вміння моделювати пізнавальну діяльність студентів і, відповідно, власну педагогічну діяльність. У широкому аспекті педагогічне моделювання необхідно розглядати як засіб реалізації акмеологічної стратегії викладача у сучасному вищому навчальному закладі.

Акмеологічна позиція педагога, безумовно, підвищує якість соціально-педагогічної діяльності та її результату. Про те, що людина є суб'єктом професійного розвитку, можна судити за такими параметрами її активності у праці: активна орієнтація (у новій ситуації, у новому матеріалі); усвідомлення (структури своєї діяльності, якостей особистості, етапів життєвого шляху та інше); ініціатива, планування, передбачення; прагнення до саморегуляції діяльності; усвідомлене позбавлення від протиріч у власному розвитку; постійна готовність до саморозвитку, самооновлення; прагнення до самореалізації, творчості в самотворенні; інтеграція свого професійного шляху, структурування свого професійного досвіду, вміння бачити його у перспективі, усвідомлювати "уроки" свого досвіду, вчитися на досвіді інших [8].

У контексті зазначеного можна стверджувати, що суспільство завжди зацікавлене в досягненні об'єктивно значущих професійних акме, адже вони передбачають високий рівень професійних досягнень фахівця, які є загальноновизнаними. Чим більше індивідуальних акмедосягнень у діяльності викладача, тим вагомішим є професійні результати. Цінність таких акмедосягнень полягає в тому, що вони значно перевищують нормативний рівень. Акмедосягнення мають визначальний вплив на інноваційний поступ у педагогічній сфері. Фахівець, який виходить за межі професійної рутини, включає у професійну діяльність творчі підходи, нові ефективні методики і технології, сприяє трансформації професійного ремісництва у професійну

майстерність. Суспільно значущі акмедосягнення можуть представляти собою визначні результати, наукові відкриття, творчі знахідки, інноваційний досвід, технологію, метод. Вони завжди мають позитивний резонанс у колі професіоналів й доволі часто супроводжуються суспільним визнанням.

Особистісно-професійні акмедосягнення, мають високу суб'єктивну значимість у становленні та професійному самоствердженні фахівця. Без цих результатів неможливе професійне сходження конкретної людини, а щоденна праця поступово перетворюється на рутину. В особистісних акмедосягненнях людина черпає енергію для свого професійного поступу, вона самоусвідомлює і само оцінює рівень свого професіоналізму, виявляє потенційну готовність до його удосконалення. Особистісні акмедосягнення вкрай важливі на початковому етапі професійної діяльності, оскільки вони сприяють професійному закріпленню та професійному зростанню, яке не має формалізованої шкали вимірювання, а швидше за все, є важливим суб'єктивним відчуттям значимості своєї професійної діяльності. Відтак формування психологічної установки на особистісні акмедосягнення – важлива передумова професійної сталості, певна інваріанта професійного зростання.

Індивідуальні суб'єктивно значимі професійні акме вимагають мобілізації зусиль людини, подолання внутрішнього супротиву до поліпшення, зовні не стимульованого удосконалення результатів професійної діяльності, виходу на новий рівень професіоналізму та переходу до висхідного професійного зростання. Суб'єктивно значиме акме важливе своєю внутрішньою професіотворчою силою, адже власний висновок на кшталт: “ Я це зробив”, або – “ Я зумів” – доволі часто має для конкретної людини таке саме, якщо не більше, значення як і суспільна оцінка професійних досягнень.

Відтак, суспільно значущими професійними акме є досягнення, які є вищими у порівнянні з результатами інших фахівців у цій сфері діяльності, а показниками особистісно значимого акме є професійні досягнення, які перевищують попередні результати конкретної людини. При цьому, варто зазначити, що суб'єктивно значимі акме, як правило, не визнаються, і не потребують визнання соціумом. Вони можуть бути відзначені, але це відзначення має другорядне значення у порівнянні з власною самооцінкою. Разом з тим, суспільне визнання професійних успіхів людини об'єктивно значущими не означає, що вони адекватні її суб'єктивному акмемаксимуму.

У сучасній філософії освіти осмислення людиною своїх власних дій та законів (самопізнання) розглядається в контексті культурної рефлексії. Саме завдяки рефлексії можлива переорієнтація індивідуального мислення особистості на саморозвиток і самовизначення [4, с. 35-64].

Слід визначити фундаментальні аспекти реалізації процесу самопізнання:

- стійка мотивація до самопізнання;

-
-
- відкриття особистісної внутрішньої реальності;
  - бажання знати про себе правду;
  - інтерес до засвоєння культурних цінностей;
  - життєвий оптимізм та готовність до змін [26, с. 301].

Ще однією інваріантою професійної діяльності викладача вищої школи є академічна етика як квінтесенція культури. Вона покликана сьогодні втілити ідеї гуманістичної педагогіки, яка шукає шляхи олюднення освітнього процесу, звільнення від формалізму, стереотипів, авторитарного підходу до нього. Етика здатна регулювати соціальне і природне в суб'єкті життєдіяльності через усвідомлення їх збалансованого впливу на нього. Саме через етику конкретизуються загальнолюдські принципи моралі щодо особливостей фахової діяльності. При цьому професійна етика містить сукупність моральних норм, які визначають ставлення працівника до свого професійного обов'язку, а через нього – до людей, з якими він контактує у процесі діяльності.

До етичних вимірів педагогічної діяльності, в першу чергу, належать деонтологічні основи професії (науки про належне і обов'язкове у професійній поведінці педагога), як суб'єктивні еталони поведінки викладача. Вони формуються на сукупності нормативних вимог до педагогічної професії, визнанні регулятивної сили педагогічної етики, виконанні професійного обов'язку. Основою формування цих еталонів є загальнолюдські цінності і норми. Усі норми педагогічної етики за своєю сутністю, самі по собі не є керівним інструментом діяльності викладача, їхня реалізація вимагає від нього душевної енергії, творчих сил, педагогічного такту, які дозволяють застосовувати ту, чи іншу норму у конкретній ситуації.

Виступаючи регулятором моральної поведінки викладача вищої школи, педагогічні етичні вимоги мають імперативний характер і чітко визначають *належне, допустиме та обов'язкове* у педагогічній професії.

Методологічний базис педагогічної етики складає інваріантний підхід, який дозволяє зберегти ідею суцільного знання, відображує зв'язок духовних традицій в умовах сучасних суспільних перетворень. Сутність його полягає в тому, що споконвічно абсолютними і ціннісними орієнтирами розвитку людської свідомості були – Істина, Добро, Красота. Ця аксіологічна тріада, як вважає український вчений В. Гриньова, “є основою духовності, що зумовлює загальнолюдський сенс буття” [6, с. 2]. Іманентний синтез духовної культури людства заснований на незмінних моральних цінностях і складає основу етики викладача вищої школи.

Етичні виміри педагога віддзеркалюють його систему суб'єкт – суб'єктного ставлення до сутності його професії, учасників педагогічної взаємодії, впливають на формування відповідних установок, а саме:

– на студента як на самоцінність, розуміння його особистості, готовність до співпереживання, визнання значимості його внутрішнього світу;

– на педагогічну діяльність як засіб розвитку студента, створення емоційно-сприятливого тла навчання, гнучкість і доцільність методів впливу;

– на себе як суб'єкта гуманістичних перетворень, інтерес до професійного і особистісного самоаналізу, віра у власні сили, прийняття себе;

– на педагогічний колектив як творче співтовариство, бажання допомогти іншим і за необхідності звернутися за порадою до колег.

Зазначене дає підстави вказати на поліфункціональний характер етики у професійній діяльності педагога. А саме виокремити такі її важливі функції: регулятивну, пізнавально-інформаційну, культуротворчу, оцінювально-орієнтовну, організаційно-виховну, мотиваційну та інші, що сприяє моральному самовдосконаленню педагога. Саме педагогічна етика уможлиблює побудову педагогом особистісно-професійної вертикалі, поглиблення внутрішнього морального стану, виведення педагога на більш високий рівень професійності.

Професійна етика педагога має дві форми прояву: статичну і динамічну. Статична форма характеризує рівень сформованості моральних цінностей та принципів особистості і відбиває її наявний етичний рівень. Динамічна форма виявляється в умінні реагувати в різних психолого-педагогічних ситуаціях, не порушуючи норм педагогічної етики. Завдяки динамічній формі створюються умови для педагогічної рефлексії, самовдосконалення, вибору оптимальних професійно-особистісних орієнтирів та шляхів взаємодії з усіма учасниками навчально-виховного процесу. Діалектика розвитку професійної етики викладача полягає у взаємодії статичної і динамічної її форм, що може відбуватися в процесі професійної діяльності та вдосконалення.

Слід зазначити, що педагогічна етика є основою важливих варіативних процесів професійної діяльності викладача: самопізнання, самоідентифікації, самовдосконалення. На думку А. К. Маркової, зазначені процеси сприяють реалізації кожним педагогом своєї професійної ролі та її усвідомлення, його ставленню до своєї професії, сформованості відповідних професійно значущих якостей, розумінню міри професійної відповідальності тощо. Учений зазначає, що професіоналом в цілому можна вважати працівника, який:

- опанував норми професії у мотиваційній сфері (усвідомлює моральні орієнтири, мотиви, духовні цінності в професії, дотримується їх, вміє відшукати новий сенс своєї професії, захоплений своєю справою);

- результативно і успішно, з високою продуктивністю здійснює свою діяльність, дотримується стандартів і досягає професійної майстерності;

- самостійно будує стратегію розвитку власного професіоналізму, спонукає себе до саморозвитку і самовдосконалення;

- отримує задоволення від самореалізації у професії;

- збагачує досвід професії своїм оригінальним творчим внеском;

-
-
- поєднує в собі декілька видів професійної компетентності (спеціальну, соціальну, суспільну, особистісну, індивідуальну);
  - сприяє підвищенню соціального престижу професії у суспільстві, інтересу суспільства до результатів своєї праці;
  - визначає конкурентноздатність на ринку праці;
  - є активним суб'єктом високо професійної діяльності [15, с. 276].

Звичайно не кожна людина у своїй професії відповідає цим високим критеріям і шляхів професійного вдосконалення існує чимало. Однак основою професійного зростання педагога є його, в першу чергу, мораль, визнання етичних засадах професії. Саме цей шлях є першоосновою становлення і розвитку педагога. Зроблений висновок підтверджують і праці зарубіжних дослідників: А. Маслоу, Л. Колберга, Е. Фрома та інших дослідників.

Професійна етика викладача є необхідною умовою для виявлення ним власних стереотипів і роботи над їхнім подоланням. Важливим у цьому контексті є *рефлексія*, що передбачає аналіз педагогом своїх переконань, педагогічних дій, станів. Саморефлексія дозволяє викладачу усвідомити свої проблеми, стимулює бажання не тільки змінити ситуацію, а й вдосконалити себе.

Особливе значення має переосмислення педагогом існуючих у свідомості типових стереотипів на основі професійно-етичних норм і цінностей, тому, що етика є сутнісною стороною свідомості. Педагогічна етика відповідає на питання щодо джерел професійних моральних уявлень педагога, актуалізує роль моральних основ педагогічної діяльності.

Діяльність викладача вищої школи має поліфункціональний характер, визначається різними моделями поведінки, способами подолання конфліктних ситуацій, знаходження шляхів побудови індивідуальної освітньої траєкторії для кожного студента та інше. Успіх ефективності вибору педагогічної позиції викладачем у різних ситуаціях залежить від сформованості в нього цінностей, норм і принципів педагогічної етики та обумовлено врахуванням таких процесів:

- етичний і загальнопсихологічний розвиток фахівця здійснюється в контексті формування його цілісної особистості;
- специфічні морально особистісні утворення (цінності, почуття, мотиви, досвід та інше) є передумовою формування етичної інваріанти педагога;
- етична поведінка – поведінка вольова, вона вимагає свідомого рішення і вольових зусиль для її здійснення;
- порушення етичних норм педагогом є іноді наслідком неспівпадіння предметних, соціальних еталонів, норм праці з індивідуальними нормами і критеріями; наявності педагогічних стереотипів та інше.

Слід також додати, що етичний компонент педагогічної діяльності, що регламентує взаємодію вчителя з усіма учасниками навчально-виховного

процесу, є слабоформалізованим утворенням і характеризується наявністю великої кількості факторів, які необхідно враховувати, коли приймається рішення.

Французький педагог С. Френе написав книгу “Педагогічні інваріанти”, в якій зазначив деякі інваріанти, педагогічні істини які не потребують перегляду і не втратили своєї актуальності і до цього часу. Ці педагогічні постулати базуються на засадах гуманістичної педагогіки і відображають основні принципи і норми педагогічної етики. Виокремимо певну частину тих інваріантів, які, на наш погляд, заслуговують на особливу увагу і стосуються діяльності викладача вищої школи, а саме:

- ніхто не любить шикуватися за командою, тому що це означає пасивне підкорення чужим наказам;

- людина не любить виконувати будь-яку роботу силоміць, навіть якщо ця робота сама по собі їй не відразлива; спротив породжується саме примусом;

- будь-яка людина схильна сама собі обирати роботу, навіть якщо цей вибір їй не вигідний;

- ніхто не любить працювати, функціонувати подібно до роботи, тобто виконувати дії і підкорятися задумам, які є чужими і незрозумілими;

- необхідно домагатися, щоб праця була вмотивованою;

- найефективніший шлях засвоєння знань – не спостереження, не пояснення і не демонстрація, які становлять основні прийоми традиційної школи, а експериментальне вивчення – природний і універсальний метод пізнання;

- людина не любить праці у “стаді”, де кожний індивід підпорядкований “пастухові”. Вона любить індивідуальну роботу або роботу в колективі, де панує дух співробітництва;

- в основі виховання лежить гідність особистості;

- знання здобуваються дослідним шляхом, а не вивченням правил і законів, як іноді думають; братися передусім за правила й закони — все одно що ставити воза попереду коня та інші;

- важливим є інваріант, який підтверджує необхідність наших пошуків і виправдовує нашу діяльність, – це оптимістична віра в життя [29].

Отже, Селестену Френе більше ніж сто років назад вдалось передбачити і визначити інваріанти педагогічної діяльності, які складають її сутнісне ядро. Ідеї С. Френе продовжили вивчати багато учених, зазначаючи ті, чи інші особливості.

Діяльність викладача має дуальний характер. Це не тільки освітня, але й наукова діяльність. Адже, на думку І. Фролова, етика має іманентну присутність у кожному виді діяльності викладача [30]. Серед таких видів діяльності – наукова, вона є однією з важливих у функціональному полі діяльності викладача. Якщо етичні основи професійної діяльності педагога вивчено сьогодні у науково-педагогічній літературі достатньо широко, то

поза межами наукової уваги залишилися питання, які стосуються виконання викладачем завдань наукового характеру. Вивчаючи моральні принципи діяльності викладача вищої школи, український вчений С. У. Гончаренко зазначав, що вони стосуються двох сторін його діяльності – моральності особистості і моральності дослідника – вченого [5, с. 2-8].

Етичні питання науково-пізнавальної діяльності викладача вищої школи як вченого знаходились на периферії вивчення педагогічною наукою. Це питання частіше досліджувалось філософами, соціологами.

Дійсно, невід’ємною складовою багатогранної діяльності викладача є його наукова робота. Саме вона має інтегративний характер і, на думку С. І. Гессена, в цілому визначає “внутрішнє буття Університету”. Наука є пізнавальною основою змісту освіти, завдяки науковим дослідженням, які здійснює викладач, відбувається продукування нових знань, інтеграція у світовий науковий простір. Наука у сучасному університеті визначає рівень вищого навчального закладу, якість підготовки майбутніх фахівців, кадрів вищої кваліфікації, засвідчує їхній дослідницький потенціал. Отже, наукова діяльність викладачів є особливим видом активності, спрямованої на отримання та прогрес знань, дослідження нових фактів та явищ, самовдосконалення і самореалізацію. Одночасно можна говорити не тільки про етику наукової діяльності, а й моральну оцінку науки в цілому.

Слід зазначити, що вищезазначені функції науки у великій мірі залежать від дотримання викладачем етичних норм, які регулюють цю важливу соціальну сферу. У працях С. У. Гончаренко йдеться про те, що “наука виробляє не тільки знання, а й певні етичні норми” [5, с. 2]. Етичні наукові норми охоплюють різні сторони діяльності викладача вищої школи: підготовка наукових статей; участь в наукових форумах: дискусіях, конференціях, семінарах; проведення наукових досліджень; обґрунтування наукових проектів та їхня реалізація, перевірка результатів; постійні інноваційні пошуки; робота з аспірантами та докторантами тощо.

Норми професійної поведінки і діяльності викладача – це зразки, стандарти, які мають конкретно-історичний характер, і відображають динаміку суспільного життя та розвитку освіти. На думку вчених, ідеали і норми у науковій діяльності допомагають досліднику визначити певні теорії, методи, створити доказову базу, довести факти, підібрати необхідні аргументи тощо [17].

Аспект етики у сфері сучасної кваліфікованої праці викладача також не можна трактувати як вічний і незмінний, оскільки його духовна сила збагачується життям кожного покоління і піддається впливу соціуму на кожному історичному етапі. Однак при цьому слід визначити інваріантні норми наукової діяльності викладача:

- прагнення до знань, пізнавальна активність;
- чесність;
- наукове сумління;

-
-
- об'єктивність;
  - свобода творчості;
  - відповідальність та ін.

Моральність дослідника також значною мірою обумовлена “людяністю і цільністю особистості, коли спеціалізований суб'єкт пізнання не знищує в ньому людини” [5, с. 3]. Вищезазначені етичні норми мають загальний характер і регулюють різні сфери наукової діяльності викладачів: роботу у науковому колективі; організацію і проведення експериментально-дослідної діяльності; публікаційну активність і участь у рецензуванні наукових праць; підготовка дисертаційних досліджень; участь у наукових дискусіях; ставлення до досліджень інших учених тощо.

Таким чином, розвиток сучасної науки, академічних свобод у вищих навчальних закладах, використання інформаційних технологій у науковій діяльності значно посилили роль моральних і етичних імперативів як самої науки, так і процесу наукового пізнання в різних його сферах [31].

Отже, постійні зміни суспільних цілей, підвищення соціальних запитів до системи освіти та її якості, стратегії реформування, розвиток інформаційних технологій вимагають від педагога змін і трансформацій. Зважаючи на природу традицій та інновацій, будь яке нововведення виникає і розвивається як на основі ефективного і перевіреного часом, так і формує нові риси і особливості. У контексті професіоналізму викладача вищої школи прогрес розвитку залежить від поєднання варіативного та інваріантного у його діяльності. Варіативність потребує від викладача самовдосконалення, постійного пошуку нових освітніх технологій, використання ресурсного забезпечення: науково-методичного, інформаційного, удосконалення змісту предмету, який викладає педагог. Освітня система сьогодні розвивається у напрямі максимальної індивідуалізації навчання, розробки індивідуальних освітніх траєкторій.

Інваріантність у діяльності викладача є фундаментом варіативності. Загальнолюдські цінності, визнання принципів і норм академічної етики, творчість і відповідальність, потреба у саморозвитку уможливають розвиток поведінкових, особистісних і когнітивних якостей педагога, ефективну його самореалізацію у професійній діяльності, досягнення в ній власної акме-позиції.

Література:

1. *Берулава Г. А.* Методологические основы развития высшего образования в информационном обществе / Г. А. Берулава, М. Н. Берулава // Педагогика. – 2010. – № 4. – С. 11-17.
2. *Бех І. Д.* Виховання як духовно-моральне удосконалення особистості / І. Д. Бех // Рідна школа. – 2014. – № 4-5. – С. 3-9.
3. *Биков В. Ю.* Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – 684 с.

-
-
4. *Гессен С. И.* Основы педагогики. Введение в прикладную философию / С. И. Гессен. – М. : Школа-пресс, 1995. – 448 с.
  5. *Гончаренко С. У.* Етика науки та етичний кодекс ученого / С. У. Гончаренко // Шлях освіти. – 2011. – № 3. – С. 2-8.
  6. *Гриньова В. М.* Аксиологічний підхід до проблеми педагогічної культури майбутнього вчителя / В. М. Гриньова // Шлях освіти. – 2002. – № 2. – С. 2-6.
  7. *Гузій Н. В.* Аксиологические основания педагогического профессионализма: опыт теоретического исследования // Современное образование: Смыслы и стратегии духовного развития человека / под ред. Б. П. Мартиросяна, Г. Н. Филонова, О. В. Суходольской-Кулешовой. – М. : ЛЕНАНД, 2013. – 616 с.
  8. *Деркач А. А.* Акмеология: пути достижения вершин профессионализма / А. А. Деркач, Н. В. Кузьмина. – М. : РАГС, 1993. – 23 с.
  9. *Заболотна О. А.* Поняттєво-термінологічний інструментарій порівняльно-педагогічного дослідження шкільної альтернативної освіти / О. А. Заболотна // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2013. – Ч. 2. – С. 138-145.
  10. *Іваницький О. І.* Сучасні технології навчання фізики в середній школі : монографія / О. І. Іваницький. – Запоріжжя : Прем'єр, 2001. – 266 с.
  11. *Каррингтон А.* Суть не в приложениях, суть – в педагогике [Ел. ресурс]. – Режим доступа : <http://roachinthenet.blogspot.ru/2016/03/blog-post.html#.VuE3dH2LTGg>
  12. *Кудрявцев В. Т.* На пути к вершинно-глубинной психологии / В. Т. Кудрявцев // Вопросы психологии. – 2006. – № 5. – С. 113-125.
  13. *Левовицький Т.* Професійна підготовка і праця вчителів: наукове видання / Тадеуш Левовицький ; переклад з польського. А. Івашко. – Київ-Маріуполь : Видавництво “Рената”, 2011. – 119 с.
  14. *Логінова А. В.* Навыки преподавателя 21 века как условие и показатель качества образовательного процесса / А. В. Логінова // Молодой ученый. – 2015. – № 11. – С. 1402-1405.
  15. *Маркова А. К.* Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Международный центр “Знание”, 1996. – 308 с.
  16. *Маслоу А.* Дальние пределы человеческой психики / А. Маслоу. – Спб. : Евразия, 2002. – 432 с.
  17. *Микешина Л. А.* Эпистемология ценностей / Л. А. Микешина. – М. : РПЭ, 2007. – 440 с.
  18. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України : монографія / Серія “Модернізація вищої освіти: світоглядно-педагогічні проблеми”. – К., 2007. – 257 с.
  19. *Мясищев В. Н.* Ценностные ориентации личности в современном обществе / В. Н. Мясищев. – М. : Галерея, 1998.
  20. *Погребная О.* 21 признак учителя 21 века / О. Погребная. [Ел. ресурс]. – Режим доступа : URL: <http://pogrebnaoao.blogspot.ru/2012/07/21-21.html>
  21. *Савченко О. Я.* Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу / О. Я. Савченко // Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. – Вип. 1.33. – Миколаїв : МДУ, 2011. – С. 9-15.
  22. *Свириденко Д. Б.* Потенціал педагогіки трансгресії в епоху глобалізації / Д. Б. Свириденко // Гілея : науковий вісник. – 2014. – Вип. 88. – С. 132-137. – Режим доступа : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_88_32.

-
-
23. *Сисоєва С. О.* Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоєва, Н. Г. Батечко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет імені Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К. : ВДЕКМО, 2011. – 344 с.
  24. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР Ін-т мовознавства ; за ред. І. К. Білобіда. – Том 11. – К. : Наукова думка, 1980. – 685 с.
  25. Современное образование: Смыслы и стратегии духовного развития человека / под ред. Б. П. Мартиросяна, Г. Н. Филонова, О. В. Суходольской-Кулешовой. – М. : ЛЕНАНД, 2013. – 616 с.
  26. *Титаренко Т. М.* Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К. : Либідь, 2003. – 376 с.
  27. *Фельдштейн Д. И.* Психолого-педагогическая наука как ресурс развития современного социума // Педагогика. – 2012. – № 1. – С. 3-17.
  28. Философский энциклопедический словарь / гл. редакция Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – М. : Сов.энциклопедия, 1983. – 840 с.
  29. *Френе С.* Педагогічні інваріанти / Селестен Френе [Ел. ресурс]. – Режим доступу : https://uchebnikionline.com/pedagogika/tehnologiya_i_tehnika_shkilnogo_uroku_-_kuzminskiy_ai/pedagogichni_invarianti.htm.
  30. *Фролов И. Т.* Этика науки: Проблемы и дискуссии / И. Т. Фролов, Б. Г. Юдин. – М. : Политиздат, 1986. – 398 с.
  31. *Хоружа Л.* Морально-етичні принципи та норми наукової діяльності викладача / Л. Хоружа // Вища школа. – 2015. – № 6. – С. 9-19.

Зміст

Передмова 3

Розділ 1

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЗАСАДИ АКМЕОЛОГІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ

Вознюк О. В.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС АКМЕОЛОГІЇ 9

Хоружа Л. Л.

ІНВАРІАНТНІСТЬ ТА ВАРІАТИВНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В ЕПОХУ ЗМІН..... 40

Дубасенюк О. А.

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ 59

Курлянд З. Н., Осипова Т. Ю., Галицян О. А.

КОНЦЕПЦІЯ МУЛЬТИПЛІКАТИВНОСТІ
ЯК АКМЕОЛОГІЧНА КООРДИНАТА ПРОФЕСІЙНОГО
СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВНЗ 123

Сидоренко В.В.

РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНОГО АКМЕПРОФЕСІОГЕНЕЗУ
В УМОВАХ ФОРМАЛЬНОЇ І НЕФОРМАЛЬНОЇ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ 177

Сегеда Н. А.

КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРЕАТИВНО-
АКМЕОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ
БЕЗПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ 257

Розділ 2

ПРИКЛАДНІ НАПРЯМИ АКМЕ-ОРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ

Гузій Н. В.

ДИДАСКАЛОГІЧНА ОСВІТА
ЯК АКМЕОЛОГІЧНИЙ ВЕКТОР ПРОФЕСІЙНО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ 307

Козир А. В.

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН..... 359

Артюшина М. В.

АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 400

Щербина Д. В.

АКМЕ-ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ КОНСУЛЬТАНТІВ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ
У ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ 446

Бурлаєнко Т. І.

ПЕДАГОГІЧНА КВАЛІМЕТРІЯ В КОНТЕКСТІ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ..... 483

Відомості про авторів 512

Наукове видання

**ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ОСВІТЯНСЬКИХ КАДРІВ:**

АКМЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Колективна монографія

Керівник авторського колективу –
Гузій Наталія Василівна

Технічне редагування – Т. М. Ветраченко

Верстка – Т. С. Меркулова

Підписано до друку 26 грудня 2017 р. Формат 60x84/16

Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.

Ум. др. арк. 32,25. Об.-вид. арк. 34,33.

Наклад 300 прим. Зам № 056

Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002 (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (044) 239-30-26